

УДК 336.7

DOI: 10.32782/2312-7872.1.2025.14

Бойченко Дмитро Володимирович

аспірант

ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ

ORCID ID: 0009-0008-2124-8554

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Стаття присвячена проблемам оптимізації використання бюджетних ресурсів як ключового фактора забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави. В умовах обмеженості фінансових ресурсів та сучасних викликів, таких як військовий стан, економічні кризи, демографічні зміни та технологічні трансформації, державні органи стикаються з необхідністю раціонального розподілу коштів. Особлива увага приділяється ефективному управлінню бюджетними витратами у пріоритетних сферах, зокрема освіті, охороні здоров'я, соціальному захисту та інфраструктурі, що є основою забезпечення добробуту населення. Дослідження базується на комплексному підході, що включає аналіз сучасних концепцій, статистичних даних та успішних практик. Розглядаються інноваційні підходи, зокрема програмно-цільове бюджетування, цифровізація фінансового управління та використання сучасних аналітичних інструментів. Особливу увагу приділено міжнародному досвіду, який демонструє ефективність впровадження цифрових платформ для підвищення прозорості витрат та оптимізації бюджетного процесу. Доведено, що комплексне застосування цих методів сприяє економії бюджетних коштів і посиленню державного контролю. Висвітлюються проблеми моніторингу та аудиту використання бюджетів, серед яких недостатня прозорість, обмежений доступ до актуальної інформації та неефективний розподіл коштів. Визначено потребу в удосконаленні бюджетного процесу шляхом покращення прогнозування державних витрат, посилення міжвідомчої взаємодії та запровадження комплексної системи оцінки ефективності. Результати дослідження підтверджують необхідність адаптації міжнародного досвіду до національних реалій. Запровадження цифрових технологій, розширення механізмів контролю та запровадження довгострокових стратегій сприятиме зниженню непродуктивних витрат та підвищенню ефективності державних програм. У статті запропоновано рекомендації щодо впровадження сучасних методів управління бюджетними ресурсами, посилення антикризових заходів і розвитку системи оцінки ефективності бюджетних витрат, що є необхідною умовою для забезпечення макроекономічної стабільності.

Ключові слова: бюджетні ресурси, оптимізація витрат, соціально-економічний розвиток, програмно-цільове бюджетування, управління бюджетом, ефективність витрат.

Постановка проблеми. Ефективне використання бюджетних ресурсів є ключовим фактором забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави. В умовах обмеженості фінансових можливостей перед органами державного управління постає завдання раціонального розподілу коштів, спрямованих на забезпечення суспільних благ, соціального захисту та економічного зростання. Водночас аналіз сучасних концепцій управління бюджетними ресурсами виявляє низку суттєвих проблем, серед яких недостатня ефективність їх розподілу, обмежена прозорість фінансових потоків і низький рівень контролю за виконанням бюджетних програм.

Попри значну кількість досліджень, присвячених цій тематиці, залишаються невирішеними такі аспекти, як комплексна інтеграція соціально-економічних цілей у бюджетний процес із урахуванням їхньої пріоритетності. Недостатньо висвітлена роль цифрових технологій у забезпеченні ефективності та прозорості витрат, а також вплив зовнішніх факторів, таких як економічні кризи, військовий стан і демографічні зміни, на процеси оптимізації бюджетних ресурсів.

Зазначена проблематика набуває особливого значення в умовах глобальних і локальних викликів, що обмежують можливості традиційних підходів до управління фінансами. Це зумовлює необхідність розробки інноваційних методів, таких як цифровізація бюджетного процесу, інтеграція програмно-цільового підходу та розвиток моніторингових систем. Раціоналізація державних витрат повинна базуватися на науково обґрунтованих підходах, що забезпечують баланс між економічною ефективністю, соціальною справедливістю та стратегічними цілями держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження та публікації, в яких розглядається ця проблема і підходи її розв'язання, демонструє значний інтерес наукової спільноти до теми оптимізації бюджетних ресурсів. Питання підвищення ефективності державних витрат та забезпечення соціально-економічного розвитку є предметом активних дискусій дослідників.

Серед українських науковців, що зробили вагомий внесок у дослідження цієї теми, варто виділити роботи Б. Пшик [10], який досліджує роль бюджетної транспарентності в контексті управління державними фінансами та пропонуються рекомендації щодо її підвищення. Важливим також є внесок І. Кондрата [4], який досліджує залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні. Також заслуговують на увагу магістерське дослідження О. Бичковської [11], де висвітлено вплив бюджетної політики на соціально-економічний розвиток країни та дослідження Н. Бабко [1], що розкриває роль бюджетних видатків у фінансуванні соціально-економічних потреб сьогодення.

Мета статті. Метою статті є розробка теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо оптимізації використання бюджетних ресурсів у забезпеченні соціально-економічного розвитку. Зокрема, дослідження спрямоване на визначення ключових соціально-економічних цілей держави, аналіз механізмів і інструментів оптимізації бюджетних витрат, оцінку впливу зовнішніх факторів на бюджетну політику, а також обґрунтування ефективних підходів до моніторингу й оцінки результативності бюджетного фінансування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-економічний розвиток – це процес переходу економічної системи з одного якісного стану на інший, що характеризується вищим рівнем організації, новою якісною та кількісною єдністю, а також більш досконалішими економічними властивостями [2]. Він охоплює такі ключові аспекти, як економічна стабільність, рівень зайнятості, доступ до якісної освіти та медичних послуг, а також модернізацію інфраструктури. Соціально-економічний розвиток є визначальним фактором забезпечення добробуту суспільства, підвищення якості життя населення та досягнення сталого розвитку держави. Однак реалізація таких комплексних трансформацій вимагає значних фінансових ресурсів, насамперед державних, які забезпечуються через механізми бюджетного фінансування.

На основі аналізу суспільних потреб і державних пріоритетів формуються ключові соціально-економічні цілі, які є основою для управління бюджетними ресурсами. Основними напрямками є забезпечення доступу до якісної освіти, розвиток системи охорони здоров'я та модернізація інфраструктури. В Таблиці 1 представлені соціально-економічні цілі держави.

Таблиця 1 – Ключові соціально-економічні цілі держави

Сфера	Цілі	Очікувані результати
Освіта	Розширення доступу до якісної освіти; Модернізація навчальних закладів; Цифровізація освіти.	Підготовка кваліфікованих кадрів; Розвиток інновацій; Підвищення рівня освіченості населення.
Охорона здоров'я	Забезпечення доступності медичних послуг; Розвиток профілактичних програм; Модернізація медичного обладнання.	Зниження рівня захворюваності; Збільшення тривалості життя; Поліпшення демографічної ситуації.
Інфраструктура	Модернізація транспортної системи; Забезпечення доступу до енергетичних ресурсів; Розвиток цифрових технологій.	Створення нових робочих місць; Підвищення економічної активності; Розширення логістичних можливостей.

Джерело: складено автором на основі [6, 12]

Підвищення соціальних виплат і доходів громадян наразі неможливе через брак бюджетних коштів та недостатню економічну спроможність бізнесу наповнювати державну скарбницю. Сьогодні ключовим завданням є раціональний перерозподіл бюджетних ресурсів на підтримку пріоритетних галузей, що стимулюватимуть економічний розвиток. Оптимізація бюджетних витрат є фундаментальною складовою процесу досягнення соціально-економічних цілей держави. Раціоналізація управління державними фінансовими ресурсами дозволяє спрямувати обмежені кошти на пріоритетні напрями з максимальним соціально-економічним ефектом. Удосконалення механізмів бюджетного планування та управління видатками є передумовою підвищення результативності використання державного бюджету, що сприятливо впливає на сталий розвиток держави та її економічний потенціал. Оптимізація бюджетних витрат є фундаментальною складовою процесу досягнення соціально-економічних цілей держави. Як показано на рисунку 1, ефективний перерозподіл ресурсів між ключовими сферами, такими як освіта, інфраструктура та система охорони здоров'я, створює умови для сталого економічного розвитку та покращення добробуту населення.

Інвестування в освіту сприяє підвищенню кваліфікації робочої сили, що, у свою чергу, збільшує продуктивність економіки та розширює податкову базу. Покращення інфраструктури забезпечує розвиток транспортної та логістичної систем, що підвищує ефективність внутрішніх і зовнішніх економічних зв'язків. Водночас зміцнення системи охорони здоров'я сприяє підвищенню тривалості та якості життя громадян, що безпосередньо впливає на їхню економічну активність.

Таким чином, державна політика, спрямована на раціональне управління бюджетними ресурсами та їхнє ефективне використання, є ключовим чинником забезпечення економічної стабільності та соціального добробуту.

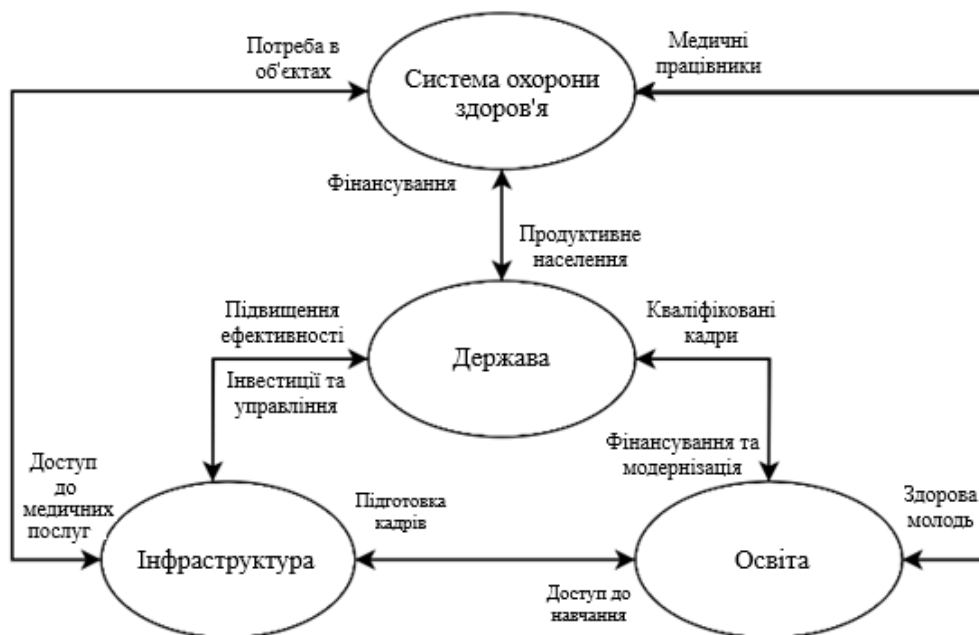

Рисунок 1 – Схема взаємозв'язку між ефективністю витрат та добробутом населення

Джерело: побудовано автором

Ефективність витрат державного бюджету є ключовим фактором, що визначає можливості забезпечення добробуту населення. Раціональне використання фінансових ресурсів дозволяє досягати максимального ефекту за мінімальних витрат, спрямовуючи їх на пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку. Взаємозв'язок між ефективністю витрат і поліпшенням добробуту населення виявляється у покращенні доступу до основних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, транспортна та житлова інфраструктура, що безпосередньо впливає на якість життя громадян.

Процес оптимізації бюджетних витрат спрямований на досягнення максимальної ефективності при використанні обмежених фінансових ресурсів. Основними механізмами оптимізації є перегляд напрямків фінансування, програмно-цільовий метод, пріоритетне фінансування та скорочення неефективних витрат. Важливим підходом є аналіз поточних видатків державного бюджету та перегляд напрямків фінансування. Метою такого аналізу є виявлення статей, які не мають суттєвого впливу на економічний та соціальний розвиток, та перенаправлення ресурсів на більш доцільні та пріоритетні напрями.

Додатково застосовується програмно-цільовий метод, що дозволяє спрямувати бюджетні кошти на досягнення чітко визначених стратегічних цілей, що передбачає розробку спеціальних програм із конкретними завданнями та результатами, що відповідають державним пріоритетам. Завдяки цьому забезпечується прозорість витрат і підвищується ефективність використання бюджетних ресурсів, оскільки всі кошти спрямовуються на досягнення вимірюваних результатів. Наприклад, у сфері освіти це можуть бути проєкти з цифровізації навчальних закладів або підвищення кваліфікації вчителів, а в охороні здоров'я – закупівля сучасного обладнання та впровадження профілактичних програм.

Пріоритетне фінансування базується на аналізі потреб суспільства та визначенні ключових напрямів, які потребують першочергового фінансування. Воно полягає в концентрації ресурсів на галузях, які мають критичне значення для економічної стабільності та соціального розвитку, таких як охорона здоров'я, освіта, інфраструктура й інновації. Наприклад, у періоди економічних чи соціальних криз пріоритет може надаватися охороні здоров'я або підтримці малозабезпечених верств населення.

Водночас скорочення неефективних витрат відіграє ключову роль у забезпеченні раціонального використання бюджетних коштів, яке передбачає ретельний аналіз усіх статей видатків для виявлення невиправданих витрат, дублювання функцій або корупційних ризиків. У результаті знижується тиск на бюджет і створюються передумови для його збалансованості та прозорості.

Рациональне використання державних фінансів є ключовим чинником забезпечення економічної стабільності та соціального розвитку. Для досягнення цієї мети застосовуються різні методи оптимізації витрат, які дозволяють підвищити ефективність бюджетного управління та забезпечити спрямування ресурсів на пріоритетні напрями.

На рисунку 2 представлені основні методи оптимізації витрат, серед яких перегляд напрямків фінансування, що передбачає аналіз існуючих видатків з метою виявлення другорядних статей та їхнього перерозподілу на більш доцільні сфери. Програмно-цільовий метод сприяє формуванню бюджетної політики на основі чітко визначених цілей та результатів. Пріоритетне фінансування дозволяє концентрувати ресурси на ключових галузях, що мають стратегічне значення для держави. Водночас скорочення неефективних витрат допомагає усунути невиправдані витрати, дублювання функцій та корупційні ризики, що підвищує загальну ефективність управління бюджетом.

Застосування цих методів сприяє створенню збалансованої фінансової системи, яка забезпечує стабільне зростання економіки та підвищення добробуту населення.

Рисунок 2 – Основні підходи до оптимізації витрат

Джерело: побудовано автором на основі [3, 5]

Цифрові технології трансформують механізми державного управління, забезпечуючи прозорість та ефективність розподілу бюджетних коштів. Яскравим прикладом такої інновації є система електронних публічних закупівель Prozorro, яка дозволяє відстежувати кожен етап закупівельного процесу – від подання пропозицій учасниками до укладання контрактів. Завдяки відкритим даним система дає змогу громадськості й бізнесу контролювати витрати держави, сприяючи підвищенню довіри до органів влади. Окрім Prozorro, активно впроваджуються єдині бюджетні платформи, які об'єднують інформацію про доходи та витрати державного бюджету. Такі платформи забезпечують доступність даних для аналізу та прийняття рішень, а також дозволяють підвищити ефективність адміністрування фінансів. Наприклад, використання електронних платформ для формування та моніторингу бюджету дає змогу в реальному часі відстежувати виконання бюджетних показників і виявляти ризики невиконання фінансових планів. Однією з таких є інформаційно-аналітична система «Прозорий бюджет» (Є-data), яка надає доступ до інформації про планування та виконання бюджетів на державному та місцевому рівнях. Попри впровадження електронних систем, таких як Prozorro, в Україні досі спостерігаються значні проблеми з моніторингом та аудитом бюджетних витрат. Часто аудитори стикаються з відсутністю або некоректністю даних, що ускладнює оцінку ефективності витрат. Наприклад, у звітах Рахункової палати за 2023 рік було виявлено ряд порушень, пов'язаних із нецільовим використанням коштів у регіонах [9]. Публічність та прозорість таких аудитів необхідно підвищувати через посилення контролю та регулярне інформування громадськості.

Цифровізація державних фінансів сприяє також інтеграції сучасних аналітичних інструментів, які дозволяють проводити комплексний аналіз витрат. Такі інструменти допомагають не лише оцінювати ефективність використання бюджетних ресурсів, а й прогнозувати економічні наслідки прийнятих рішень. У поєднанні з автоматизацією процесів це сприяє значному скороченню адміністративних витрат і оптимізації управління державними фінансами. Згідно з дослідженням E-Government Development Index за 2024 рік, за рейтингом Online Services Index Україна піднялася зі 102-го місця у 2018 році на 5-те місце, що свідчить про значний прогрес у розвитку цифрових державних послуг [7].

Використання цифрових технологій не тільки знижує операційні витрати, але й створює умови для впровадження інноваційних підходів у бюджетному плануванні, забезпечуючи гнучкість у розподілі ресурсів та дозволяючи оперативно реагувати на економічні виклики та більш ефективно реалізовувати державні програми. Підходи до оптимізації державних витрат значно різняться залежно від національних пріоритетів, економічних умов і рівня впровадження цифрових технологій. У різних країнах використовуються унікальні стратегії, що відповідають їхнім специфічним потребам та особливостям бюджетної системи. Таблиця 2 ілюструє порівняння підходів до оптимізації витрат у чотирьох країнах, демонструючи приклади успішної практики, їхній вплив на економіку та результати, досягнуті завдяки таким заходам.

Таблиця 2 – Порівняння підходів до оптимізації витрат в різних країнах

	Країна	Підходи до оптимізації витрат	Результати
1.	Україна	Впровадження електронних систем закупівель (Prozorro), єдиних бюджетних платформ Є-data та прозорих тендерних процесів	Зниження корупційних ризиків, підвищення довіри громадян, прозорість у використанні бюджетних коштів
2.	Німеччина	Застосування принципу «чорного нуля» – “Schwarze Null” для збалансованого бюджету та жорсткий контроль за державними витратами	Довготривала фінансова стабільність, мінімізація бюджетного дефіциту, позитивна репутація серед інвесторів
3.	Польща	Фокус на залученні коштів ЄС для фінансування ключових проєктів, модернізація бюджетної системи та розвиток електронних платформ	Ефективне використання зовнішніх ресурсів, економічне зростання, модернізація інфраструктури
4.	США	Використання системи планування витрат Performance-Based Budgeting та інвестиції в цифровізацію для оптимізації державних послуг	Рациональне використання бюджетних коштів, зниження адміністративних витрат, покращення якості державних послуг

Джерело: складено автором на основі [14, 15, 16]

Прикладом успішної оптимізації в Україні є впровадження електронної системи «Прозорий бюджет», що суттєво знизила корупційні ризики у витратах державних коштів. Також реформа децентралізації 2020-х років сприяла покращенню умов у місцевих громадах, зокрема завдяки ефективнішому розподілу бюджетів ОТГ. Наприклад, оптимізація витрат у секторі освіти Чернівецької області дозволила переоснастити понад 30 шкіл сучасним обладнанням [8].

Воєнний стан, демографічні зміни та економічні кризи створюють серйозні виклики для бюджету. У період війни видатки концентруються на обороні, безпеці та відновленні інфраструктури, що скорочує фінансування інших сфер. Це підсилює потребу в балансуванні між нагальними потребами та довгостроковими економічними цілями.

Демографічна криза в Україні ускладнюється масовою міграцією, що спричинило дефіцит кадрів у медицині та освіті. Для вирішення цієї проблеми потрібні програми повернення мігрантів, стимулювання продуктивності праці та залучення інвестицій.

Економічні кризи скорочують бюджетні доходи через падіння податкових надходжень і зростання інфляції. У таких умовах уряд змушений проводити жорстку фіскальну політику або залучати зовнішнє фінансування, що підвищує боргове навантаження. Наприклад, під час пандемії COVID-19 значні ресурси були спрямовані на підтримку економіки, охорону здоров'я та соціальне забезпечення.

Адаптація до криз дозволяє ефективніше використовувати ресурси. Зокрема, під час економічних спадів країни застосовують антикризові програми підтримки зайнятості, малого бізнесу та ключових галузей. У відповідь на демографічні виклики важливо розвивати систему освіти, автоматизувати процеси та впроваджувати інновації в охороні здоров'я.

Воєнні загрози також потребують гнучкого бюджетного планування. Використання цифрових інструментів моніторингу витрат, перерозподіл ресурсів на пріоритетні напрями, такі як оборона й

гуманітарна підтримка, підвищують ефективність. Світовий досвід показує, що країни, які швидко адаптуються до змін, мінімізують втрати та формують основу для стабільного відновлення.

Ефективне управління бюджетними ресурсами потребує чіткої системи оцінювання, яка дозволяє вимірювати результативність витрат. Одним із поширених методів є впровадження Key Performance Indicators, які допомагають оцінювати досягнення конкретних цілей у межах бюджетних програм. Наприклад, у секторі освіти це може бути показник рівня успішності учнів або відсоток шкіл із сучасним обладнанням. Іншим підходом є застосування методу Cost-Benefit Analysis, який порівнює витрати на певну програму з отриманими соціально-економічними вигодами, такими як зростання зайнятості чи підвищення якості послуг.

Ефективність бюджетних витрат залежить від програмно-цільового підходу, що дозволяє пов'язати видатки з конкретними результатами. Важливо виявляти неефективні програми та спрямовувати ресурси на найбільш корисні напрями. Наприклад, у Польщі завдяки оптимізації адміністративних витрат та збільшенню фінансування на медичне обладнання покращено доступ населення до сучасних медичних послуг, що знизило рівень смертності [16].

Раціоналізація бюджетного планування потребує кількох ключових підходів. Насамперед, необхідно впровадити програмно-цільове бюджетування для забезпечення зв'язку між видатками та стратегічними цілями, особливо у критичних галузях, таких як охорона здоров'я й освіта. Важливим кроком є цифровізація бюджетного процесу: автоматизовані платформи для аналізу фінансів, прогнозування та моніторингу сприятимуть економії часу, ресурсів та підвищенню прозорості.

Також варто вдосконалити бюджетне прогнозування через багаторічне планування, що враховує економічні ризики та демографічні зміни. Для цього необхідно підсилити аналітичні підрозділи державних установ, залучаючи кваліфікованих фахівців і сучасні методи аналізу даних. В Україні, в умовах воєнного стану, особливо важливо забезпечити ефективний моніторинг використання коштів, спрямованих на оборону та гуманітарну підтримку. Наприклад, використання спеціалізованих цифрових платформ для контролю за оборонними замовленнями може сприяти зменшенню ризиків корупції та забезпеченню прозорості витрат. Також необхідно запровадити програми антикризового моніторингу для регіонів, які постраждали від бойових дій, що дозволить своєчасно виявляти критичні проблеми та спрямовувати ресурси для їх вирішення.

Крім того, український уряд має активно використовувати досвід інших країн, де бюджетні реформи дали позитивний результат, що може включати адаптацію методів, таких як Performance-Based Budgeting у США, або електронних систем моніторингу витрат, подібних до тих, що успішно застосовуються в країнах ЄС. Запровадження цих рекомендацій дозволить створити більш гнучку та прозору систему управління державними фінансами, яка відповідатиме сучасним викликам і потребам суспільства.

Висновки. Оптимізація бюджетних ресурсів є критично важливим фактором сталого соціально-економічного розвитку держави. В умовах обмежених фінансових ресурсів, війни, економічної турбулентності та технологічних змін необхідне впровадження ефективних і гнучких підходів до бюджетного планування.

Основними перешкодами залишаються низька професійність контрагентів, недостатній контроль за виконанням бюджетних програм та слабка міжвідомча координація. Подолати ці виклики допоможуть цифрові технології, розширення механізмів моніторингу та удосконалення програмно-цільового бюджетування.

Міжнародний досвід, зокрема використання платформ Prozorro та Є-data, сприяє прозорості державних витрат. Аналіз ефективності бюджетних програм дозволяє краще розподіляти ресурси відповідно до стратегічних цілей. Важливим аспектом є розподіл коштів між критичними секторами – охороною здоров'я, освітою, інфраструктурою та цифровізацією.

Для підвищення ефективності управління бюджетом необхідно:

- Реформувати систему контролю та аудиту – посилити громадський контроль та незалежний аналіз державних витрат.
- Запровадити програмно-цільове бюджетування – пов'язати витрати з конкретними стратегічними результатами.
- Оновити законодавчу базу – усунути бюрократичні бар'єри та підвищити ефективність використання ресурсів.

Таким чином, реалізація цих заходів забезпечить раціональне використання бюджетних коштів, економічне зростання та зміцнення довіри до державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабко Н., Сєвідова І. Роль бюджетних видатків у фінансуванні соціально-економічних потреб сьогодення. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного*. 2023. № 2(48). С. 86–94. DOI: <https://doi.org/10.31388/2519-884x-2023-48-86-94> (дата звернення: 29.01.2025).
2. Дацій Н., Бойчук Л., Кравченко Ю. Основні концепції соціально-економічного розвитку територій в контексті розвитку місцевого самоврядування в умовах європейської інтеграції. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. Спец. випуск. С. 39–44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2022-спец.6> (дата звернення: 29.01.2025).
3. Возняк Г., Коваль В. Видатки місцевих бюджетів через призму війни в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2022. № 2 (154). С. 9–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2022_2_4 (дата звернення: 29.01.2025).
4. Ливдар М., Ярошевич Н., Кондрат І. Прозорість бюджету та залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні. *Економіка і суспільство*. 2018. № 17. С. 562–567. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-83> (дата звернення: 28.01.2025).
5. Лютий І., Рожко О., Лютий С. Оптимізація видатків державного бюджету України в умовах війни. *Світ фінансів*. 2022. № 4 (73). С. 46–55. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2022.04.045> (дата звернення: 29.01.2025).
6. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. URL: <https://edata.gov.ua/pages/law/nationalStrategyEconomic-2030.pdf> (дата звернення: 29.01.2025).
7. Підвищуємо рівень розвитку цифрових державних послуг – Комітет з питань цифрової трансформації. *Офіційний веб портал парламенту України*. 2024. 24 вересня. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/253877.html (дата звернення: 29.01.2025).
8. Проект Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік (Звіт Департаменту регіонального розвитку обласної державної адміністрації). 2024. URL: <https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/uploaded-files/Програма2015-12.pdf> (дата звернення: 29.01.2025).
9. Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення окремих видатків районних рад, спрямованих на виконання їх повноважень: Рішення № 13-2. 2023.
10. Пшик Б. Бюджетна транспарентність як важлива умова зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2022. № 4 (156). С. 34–42. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-4-6> (дата звернення: 29.01.2025).
11. Бичковська О. Г. Вплив бюджетної політики на соціально-економічний розвиток України. *Збірник наукових праць ТНУ*. 2023. № 10. С. 45–52. URL: <https://tnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/Бичковська-О.-ВПЛИВ-БЮДЖЕТНОЇ-ПОЛІТИКИ-НА-СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ-РОЗВИТОК-УКРАЇНИ.pdf> (дата звернення: 30.01.2025).
12. Цілі сталого розвитку: Україна (Національна доповідь 2017). *Міністерство економічного розвитку і торгівлі України*. 2017. URL: <https://me.gov.ua/view/22e86f94-a9dd-421e-adcb-e38748a4b7cb> (дата звернення: 29.01.2025).
13. Inforegio – European funds for digital development 2021-2027. *European Commission*. (б. д.). URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/in-your-country/programmes/2021-2027/pl/2021pl16rfrpr002_en (дата звернення: 29.01.2025).
14. McGuinness B. D. German cabinet tries to solve ‘no-debt’ crisis after court outlaws budget. *BBC Home – Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio*. 2023. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-67624009> (дата звернення: 29.01.2025).
15. Performance and accountability report, fiscal year 2024. *U.S. Government Accountability Office (U.S. GAO)*. (б. д.). URL: <https://www.gao.gov/products/gao-25-900570> (дата звернення: 29.01.2025).
16. Корупції позбулися, черг – ні. Медична реформа в Польщі. *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. 2017. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2237913-korupcii-pozbulisa-cerg-ni-medicna-reforma-v-polsi.html> (дата звернення: 29.01.2025).
17. Tkachenko N. та ін. Strategic Role of E-Public Procurements in the Formation of Sustainable and Inclusive Economy. *Journal of Information Technology Management*. 2023. Vol. 15 (1). P. 113–123. DOI: <https://doi.org/10.22059/jitm.2023.90728> (дата звернення: 30.01.2025).

REFERENCES

1. Babko, N., & Sevidova, I. (2023). Rol' byudzhetykh vydatkiv u finansuvanni sotsial'no-ekonomichnykh potreb sohodennia [The role of budget expenditures in financing socio-economic needs of today]. *Zbirnyk naukovykh prats TDAU imeni Dmytra Motornoho*, (2) (48), 86–94. DOI: <https://doi.org/10.31388/2519-884x-2023-48-86-94>
2. Datsii, N., Boichuk, L., & Kravchenko, Yu. (2022). Osnovni kontseptsii sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku terytorii v konteksti rozvytku mistsevoho samovriaduvannia v umovakh yevropeiskoi intehratsii [Basic concepts of socio-economic development of territories in the context of local self-government development under European integration]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia, Special issue*, 39–44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2022-spec.6>
3. Vozniak, H., & Koval, V. (2022). Vydatky mistsevykh byudzhetyv cherez pryzmu viiny v Ukraini [Local budget expenditures through the lens of war in Ukraine]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, (2) (154), 9–14. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2022_2_4
4. Lydvar, M., Yaroshevych, N., & Kondrat, I. (2018). Prozopryst byudzhetu ta zaluchennia hromadskosti do byudzhethoho protsesu na mistsevomu rivni [Budget transparency and public involvement in the local budgeting process]. *Ekonomika i suspilstvo*, (17), 562–567. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-83>

5. Liutyi, I., Rozhko, O., & Liutyi, S. (2022). Optymizatsiia vydatkiv derzhavnoho byudzhetu Ukrainy v umovakh viiny [Optimization of Ukraine's state budget expenditures during war]. *Svit finansiv*, (4) (73), 46–55. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2022.04.045>
6. Kabinet Ministriv Ukrainy (2021). Natsional'na ekonomichna stratehiia na period do 2030 roku [National Economic Strategy for the period until 2030]. Available at: <https://edata.gov.ua/pages/law/nationalStrategyEconomic-2030.pdf>
7. Verkhovna Rada Ukrainy. (2024, September 24). Pidvyshchuiemo riven' rozvytku tsyfrovyykh derzhavnykh posluh – Komitet z pytan' tsyfrovoy transformatsii [Raising the level of development of digital government services – Committee on Digital Transformation]. *Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy*. Available at: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/253877.html
8. Departament rehional'noho rozvytku ODA. (2024). Proiekt Prohramy ekonomichnoho i sotsial'noho rozvytku Chernivets'koi oblasti na 2024 rik [Project of the Economic and Social Development Program of Chernivtsi Region for 2024]. Available at: <https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/uploaded-files/Пporpama2015-12.pdf>
9. Verkhovna Rada Ukrainy. (2023). Pro rozghliad Zvitu pro rezultaty audytu efektyvnosti vykorystannia subventsii z derzhavnoho byudzhetu mistsevym byudzhetam na zabezpechennia okremykh vydatkiv raionnykh rad, spriamovanykh na vykonannia yikh povnovazhen [On the review of the report on the results of the audit of the efficiency of the use of state budget subventions to local budgets for ensuring certain expenditures of district councils in the exercise of their powers].
10. Psyk, B. (2022). Byudzhetna transparentnist' yak vazhlyva umova zmitsnennia finansovoi samodostatnosti terytorial'nykh hromad [Budget transparency as an important condition for strengthening the financial self-sufficiency of territorial communities]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, (4) (156), 34–42. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-4-6>
11. Bychkovska, O. H. (2023). Vplyv byudzhetnoi polityky na sotsial'no-ekonomichnyi rozvytok Ukrainy [The impact of budget policy on Ukraine's socio-economic development]. *Zbirnyk naukovykh prats TNU*, (10), 45–52. Available at: <https://tnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/Бичковська-О.-ВПЛИВ-БЮДЖЕТНОЇ-ПОЛІТИКИ-НА-СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ-РОЗВИТОК-УКРАЇНИ.pdf>
12. Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. (2017). Tsili staloho rozvytku: Ukraina [Sustainable Development Goals: Ukraine]. Available at: <https://me.gov.ua/view/22e86f94-a9dd-421e-adcb-e38748a4b7cb>
13. European Commission. (n.d.). Inforegio – European funds for digital development 2021-2027. Available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/in-your-country/programmes/2021-2027/pl/2021pl16rfrp002_en
14. McGuinness, B. D. (2023). German cabinet tries to solve 'no-debt' crisis after court outlaws budget. BBC News. Available at: <https://www.bbc.com/news/world-europe-67624009>
15. U.S. Government Accountability Office (U.S. GAO). (n.d.). Performance and accountability report, fiscal year 2024. Available at: <https://www.gao.gov/products/gao-25-900570>
16. Ukrinform. (2017). Koruptsii pozbulysia, chersh – ni. Medychna reforma v Pol'shchi [Corruption has been eliminated, but queues remain. Healthcare reform in Poland]. *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2237913-korupcii-pozbulisa-cersh-ni-medicna-reforma-v-polsi.html>
17. Tkachenko, N., Kovalenko, Y., Kalamani, O., Rodchenko, L., Rodchenko, I., & Didukh, S. (2023). Strategic role of e-public procurements in the formation of sustainable and inclusive economy. *Journal of Information Technology Management*, 15 (1), 113–123. DOI: <https://doi.org/10.22059/jitm.2023.90728>

Dmytro Boichenko

The Academy of Financial Management, Kyiv

OPTIMIZATION OF BUDGETARY RESOURCE UTILIZATION IN ENSURING SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

Abstract. The article examines the challenges of optimizing budgetary resource allocation as a key factor in ensuring the sustainable socio-economic development of the state. Under conditions of financial constraints and modern challenges such as martial law, economic crises, demographic shifts, and technological transformations, government agencies face the urgent need for rational distribution of funds. Particular attention is given to the efficient management of budget expenditures in priority sectors, including education, healthcare, social protection, and infrastructure, which form the foundation for improving public welfare. The study is based on a comprehensive approach that includes an analysis of modern concepts, statistical data, and successful case studies. Innovative approaches such as program-targeted budgeting, financial digitalization, and the use of advanced analytical tools are explored. Special emphasis is placed on international experience, demonstrating the effectiveness of implementing digital platforms to enhance spending transparency and optimize the budgeting process. It is proven that the integrated application of these methods contributes to cost savings and strengthens state oversight. The paper highlights key challenges in budget monitoring and auditing, including insufficient transparency, limited access to relevant information, and inefficient fund allocation. The necessity of improving the budgeting process is outlined through enhanced expenditure forecasting, strengthening interdepartmental cooperation, and implementing a comprehensive system for evaluating efficiency. The research findings confirm the importance of adapting international experience to national conditions. The introduction of digital technologies, expansion of oversight mechanisms, and the implementation of long-term strategies will contribute to reducing unproductive expenditures and increasing the efficiency of government programs. The article provides recommendations for adopting modern budget management methods, strengthening crisis response measures, and developing an expenditure evaluation system, which are essential for ensuring macroeconomic stability.

Keywords: budgetary resources, expenditure optimization, socio-economic development, program-targeted budgeting, budget management, expenditure efficiency.